

Lecția de teatru american

Într-un cadru scenic copleșit de albul căptușelii și al luminilor lăptoase, cu numai câteva frânghii suspendate, așezate în formă de cerc și sugerând (abia mai târziu îți dai seama) o pădure, și un șir de televizoare dispuse în linie, în partea de sus a spațiului de joc, pe ecranele cărora în timpul reprezentației apar înscrisuri distorsionate, o actriță braziliană, Denise Stoklos, evoluează într-un *one woman show* care nu-i lasă pe spectatori nici să clipească. Spectacolul se cheamă **Civil Disobedience**, scenariul este compus din texte scrise de Henry David Thoreau în urmă cu aproape un secol, iar evoluția actriței e o dovadă de talent și ținută artistică. Scena e a unui teatru celebru, din partea estică a Manhattan-ului, “La MaMa E.T.C.”, unde s-au scris pagini consistente din teatrul contemporan al ultimilor 40 de ani. Ellen Stewart este fondatoarea și sufletul a tot ceea ce se întâmplă aici din 1961 încoace. În 1950, ea a venit la New York, fără un ban în buzunar, urmând traseul încercat de mulți tineri americani: reușita în orașul cosmopolit. Succesul în *fashion design* i-a permis, în octombrie 1961, să deschidă un teatru, într-o cafenea cu numai nouă mese, pe care-o închiriasse cu 55 de dolari (copia chitanței de la plata primei chirii se regăsește și acum, emblematic, pe coperta programelor de sală). Era vremea când Broadway-ul prețuia atât de mult comercialul, încât îndrăzneala și înnoirea artistică trebuiau să-și găsească loc pe străzile laterale ale marelui bulevard, în secțiunile “off” și “off-off Broadway”.

Din 1968 încoace, “La MaMa

E.T.C.” (ETC-ul din coadă e prescurtarea pentru “Experimental Theater Club”) funcționează pe 76 A East Fourth Street, într-o clădire care, privită de afară, nu-ți spune prea mare lucru. Trei etaje, pereți de culoare roșie, o ușă simplă la intrare, deasupra căreia e scris, de mână, numele teatrului. Fiind vorba de un teatru consacrat de toate dicționarele de specialitate, te aștepți (plini de prejudecăți cum suntem, obișnuiți cu un sistem teatral etatist) la o clădire impozantă, ori măcar la o fațadă spectaculoasă. Aceeași stare de momentană nedumerire am avut-o, cu câțiva ani în urmă, și la Paris, când, ajunsă în fața unei clădiri cu pereți stacojii, am constatat că acolo era “Bouffes du Nord”, teatrul unde Peter Brook lucra împreună cu trupa lui multiculturală. Trecând dincolo de hanala ușă de lemn a intrării la “La MaMa E.T.C.”, ajungi într-un hol tapetat cu afișe, printre care și acelea ale spectacolelor lui Andrei Șerban, în talentul căruia Ellen Stewart a avut încredere, oferindu-i scena pe care se

manifestaseră, printre alții, Jerzy Grotowski, Peter Brook, Eugenio Barba și Tadeusz Kantor. Cele trei săli, câte are în acest imobil “La MaMa”, țin pe afișul săptămânal, în medie, patru-cinci spectacole, care se joacă, cum e regula la americani, până la epuizare. În sala unde evolua Denise Stoklos, erau nu mai mult de 200 de scaune dispuse în amfiteatru față de spațiul de joc. (Locul searnănă oarecum cu “Grădina Icoanei” de la “Bulandra”.) Urmărind programul teatrelor new-yorkeze, sesizezi numărul mare de *one man/woman show*-uri, gen care, cu mijloace materiale puține, devine varianta cea mai economicoasă și mai directă de exprimare a talentului unui actor.

Lui Denise Stoklos nu i-a fost greu să stăpânească auditoriul vreme de o oră și jumătate, cât timp “și-a făcut numărul”. O figură a teatrului sud-american, Stoklos a scris piese de teatru și cărți de teorie teatrală în care și-a expus convingerile privind “teatrul esențial” pe care-l practică. Teatru care “încearcă să

Denise Stoklos în spectacol

Fațada teatrului La MaMa

dea spectatorilor încredere în puterea și destinul lor ca ființe umane” și care este practicat numai cu “instrumentele tipice actorului: corp, voce și minte”. “Teatrul esențial” a fost studiat și în Statele Unite, la New York University și Princeton, iar colaborarea lui Denise Stoklos cu “La MaMa E.T.C.” a început în 1987, când a debutat aici în **Maria Stuart**. De atunci a mai apărut în **Hamlet in Irati, 500 years – a fax from Denise Stoklos to Christopher Columbus, Un-Medea**, toate, versiuni personale ale unor teme universale, pe care le-a itinerat în multe colțuri ale lumii. Amprenta creativă a actriței se simțea și în **Civil Disobedience**, de la decupajul textului la conceperea spectacolului și, evident, la inter-

pretare. Scrierile lui Thoreau îi serveau de minune la atacarea unor teme precum libertatea individului, milenarismul, comunicarea, pe fundalul general al refuzului vehement al oricărei reguli opresive, indiferent dacă e impusă de indivizi sau de stat. Nimic nu era prețios ori fals, totul era spus firesc, convingător și variat. Textul era dramatizat doar prin jocul actriței, iar interpretarea parcurgea practic toate registrele dramatice, de la comic la tragic, nota de gravitate și profunzime făcându-se simțită chiar și atunci când lucrurile erau spuse în glumă. Spectacolul avea și o doză de poezie, fără a cădea în lirism, ci doar sensibilizând sufletele. Denise Stoklos nu este genul de actriță care să te cucerească prin frumusețe. Mai degrabă

anti-star, ea a electrizat publicul prin talent, energie și poftă de joc. Nici unul din mijloacele proprii actorului nu-i era străin: stăpânirea perfectă a vocii, purtarea ei pe tonalități variate, jocul mimicii, plasticitatea mișcării, agilitatea în dans dovedeau o actriță deplină. Schimbarea temei se făcea prin modificarea vestimentației și glisarea spre alt registru dramatic. Ceea ce am văzut pe scena de la “La MaMa” chiar a fost *teatru esențial*.

În clubul de la “La MaMa E.T.C.”, am văzut în aceeași seară (în care se jucau trei reprezentații diferite) un spectacol de cabaret de inspirație evreiască: **Jews and Jesus** de Oren Safdie. Clubul se află la ultimul etaj și este o sală cu câteva mese, la care spectatorii, cu un “drink” în față, sau fără, pot urmări spectacole de divertisment. Pomenita comedie muzicală era spumoasă și, chiar dacă se adresa unui public în căutare de relaxare, totul era făcut cu cel mai înalt profesionalism. Cei șase actori rosteau replici, cântau și dansau cu egală pricepere, dovedind că într-un sistem concurențial precum cel american nu-ți poți afla locul într-o distribuție fără a fi cel mai bun în rol. Muzica era cântată “live”, de o mini-orchestra compusă din trei muzicieni, iar cele două ore de “poante” evreiești descreșteau până și cele mai încruntate frunți.

Leția de teatru americană, dată de unul dintre cei mai reprezentativi exponenți ai lui, “La MaMa E.T.C.”, are simplitatea lucrurilor profunde. Dar și severitatea unor evidente concluzii: teatrul performant trebuie să fie o continuă explorare creativă, pe scenele de elită nu pot urca decât cei mai buni, iar teatrul trebuie făcut pentru public. Și cum publicul este extrem de divers, tot așa este și oferta teatrului newyorkez.

Oltița Cintec